

کمتر از ۷۰ یوزپلنگ در
ایران باقیمانده است

صفحه ۷

سال نهم، شماره ۱۹، پاییز و زمستان ۱۳۹۲، ۱۲ صفحه، رایگان

سرمقاله

آموزش طبیعت و محیط زیست
به کودکان

عبدالحسین وهابزاده: از من خواسته شده تا برای این شماره یوزنامه سرمقاله‌یی در باب آموزش طبیعت و محیط زیست به کودکان بنویسم. چند سالیست که دلمشغولی اصلی من این موضوع بوده و گاه با خود فکر می‌کنم که آنچه در این زمینه برای جوانان و بزرگسالان انجام شده صرفاً افزودن به آگاهی‌های آنها بوده و چنانچه آنان خود عشقی پیش ساخته به طبیعت نداشته‌اند، افزایش آگاهی، به هر اندازه، تغییر رفتار چندانی در آنان به وجود نیاورده است. حتی گاهی خود را در این عرصه مغبون می‌بینم و می‌اندیشم که اگر این چهل سال تدریس و نوشتن برای کودکان انجام شده بود حال آنان هر کدام منشأ اثری در این عرصه بودند. به هر صورت اکنون فرصت چنین تاملاتی نیست و هر چند دیر شده و غفلت صورت گرفته، اما جلوی زیان را از هر کجا که بگیریم منفعت است.

ادامه در صفحه ۲

همایش یوزپلنگ در تهران
برگزار شد

صفحه ۱۰

خانواده یوزپلنگ آسیایی در پناهگاه حیات وحش میاندشت در سال ۱۳۹۲

عکس: فرخ وهابزاده

آموزش طبیعت و محیط زیست به کودکان

ادامه از صفحه اول

به تازگی ترجمه مجموعه مقالاتی در این عرصه را با نام «کودک و طبیعت» به پایان رسانده ام که توسط جهاد دانشگاهی مشهد به چاپ رسیده است. در اینجا بخشی از مقدمه‌یی را که بر آن کار نوشته ام تقدیم میکنم. با امید به اینکه گامهای بعدی در این زمینه از سوی صاحبان نظران و دلسوزان این عرصه برداشته شود.

بانگ گردشهای چرخ است آنچه خلق می نوازندش به تنبور به خلق مومنان گویند که آوای بهشت نقض گرداند به هر آواز زشت ما همه ابنای آدم بوده ایم در بهشت آن لحنها بشنوده ایم

مولانا

بس کهنسالیم ما مردمان، رویاهای ما همچون افسانه هایست که در برگ و میثم باغ بهشت حکایت شده باشد. والتر درلا ماره

کدامیک از ما است که در خواب احساس پرت شدن از بلندی نکرده باشد؟ یا تجربه ی پرواز در رویا را نداشته باشد؟ در برخوردش با مار یا هر حیوانی که بر زمین می خزد، احساس خوشایندی کند؟ در مسیر پیاده روی خویش آنگاه که به علفهای انبوه و بلند می رسد حس گنگی از خطر هشدارش ندهد؟ یا از رسیدن به قله ی یک کوه بلند و باز شدن چشم اندازش احساس فرح بخشی نکند؟

در کدام زمین بازی مخصوص کودکان هست که از تاب و سرسره و الا کلنگ که همگی حس پرواز و تغییر ارتفاع می دهند خبری نباشد؟ بسیاری نمونه های دیگری از این دست که از اشتراک لذتها و بیزاریهای انسان در همه جا حکایت کنند و از این جمله اند نیز ترس از ارتفاع و ترس از تاریکی. آیا این اشتراکها در بین همه ی افراد گونه ی ما تصادفیست؟ یا حکایت از طرح مشترکی در شکل گیری امیال و بیزاریهای ما در ارتباط با جنبه های مختلف طبیعت دارد؟ چیزهایی که به کار ما می آمده اند؟

اینها مباحث رشته ی نوپدیدی در زیست شناسی است که زیستگرایی (بیوفیلیا) نامیده می شود و مضمون اصلی آن این است که تمایلات و بیزاریهای ذاتی ما نمایانگر سازگاریهایست که گونه ی انسان در طی میلیونها سال تکامل خویش برای سازگار شدن با زیستگاهی خاص که در آن می زیسته، شکل داده تا بقای او تامین شود. گرچه در طی چند هزار سال اخیر شرایط زندگی و زیستگاه او یکسره تغییر یافته و دیگر به

زندگی می بودیم و در مقابل هریک پاسخی در خور می دادیم. جنبش هر شاخه وهر برگ و تغییر اندکی در جهت باد، ادارک یک بو یا دیدن پرهیب سایه وار چیزی در گذر، می توانست بر سرنوشت ما تاثیر گذارد: صیدی را به کف آوریم یا خود طعمه ی صیادی گردیم. بنابراین هوشیاری و درک همه ی کنایات ظریف محیط ضرورت بقا بود.

شاید به صورت حسی و شهودی بدانیم که نیاز روانی ما برای تماس با طبیعت، امروزه نیز همچنان پررنگ است. گرچه به عنوان یک انسان شهر نشین به ظاهر نیاز مادی برای وصل به طبیعت نداریم اما همچنان روح و روان ما نیازمند آن باقی مانده است.

هجوم روزهای تعطیل مردم شهرهای بزرگ به پارکها و محیط های بیرون گواهیست بر آن، به گونه یی که امروز این مناطق در حکم درمانگاههای روان مردم شهرنشین عمل می کنند.

اما پژوهشهایی که بر مبنای نظریه ی زیستگرایی صورت گرفته، حکایت از آن دارد که تاثیر این پیوند در ما بسیار عمیق و گسترده تر از این است. تاثیر این پیوند همه ی گرایشهای ذاتی ما را، چه مثبت و چه منفی، تحت تاثیر خود دارد. اختلال در این ارتباط طی دوران کودکی می تواند موجب ناهنجاریهای روانی شود و از وصل دوباره یی با آن نیز می توان در درمان بسیاری از آنها بهره برد. مثلا «حیوان درمانی» می تواند در مداوای اوتیسم، ناهنجاریهای رشد، بیش فعالی، اختلال سلوک و اختلال بی اعتنائی مقابله یی مفید باشد.

عرصه هایی همچون زیباشناسی، هنر، ادبیات، عرفان، اخلاق و بالاخره محیط زیست تحت تاثیر نحوه ی تعامل ما با طبیعت است. اینکه از چه محیطی و باچه کیفیتی بهره می بریم در گرو آن است که نگاه ما به طبیعت چگونه باشد و این نگاه نیز خود به تجربه یی ما از طبیعت و بخصوص تجربه یی دوران حساس کودکی، باز می گردد.

امروزه می دانیم که تجربه های دوران کودکی از تماس با طبیعت علایق و ترجیح های ما را شکل می دهند. ما در دوران حساس و سرنوشت ساز کودکی، به لحاظ ذاتی نسبت به عوامل طبیعی، اعم از زنده و بی جان بی تفاوت نیستیم. گیاه و حشره، درخت، آبشار، تندر و باران برای ما با ساخته های دست بشر به یکسان نیستند. ما نسبت به اینها واکنش داریم و چگونگی تماس ما با آنها در دوران کودکی گرایش ما به طبیعت در بزرگسالی را شکل می دهند. بی آمد این تجربه می تواند از جذبه و عشق سیری ناپذیر تا ترس و نفرت متغیر باشد.

تا چندی پیش تقریبا همه ی ما در دوران کودکی خود با محیط های ساخته نشده، زمین های رها، محیط های روستایی و یا حداقل باغچه ی کوچکی در حیاط خانه در تماس بوده ایم. خاطرات پررنگ کودکی ما سرشار از چنین تجربیاتی است: بالا

ادامه در صفحه مقابل

ظاهر اسیر طبیعت نیست و زندگی در محیط امن خانه و شهرسپری می شود، حیوانات درنده، خزندگان، صخره های پرشیب و تاریکی شب خطری متوجه او نمی کنند، اما هنوز هم حتی در رویای خویش نیز از آنها به وحشت می افتد.

گونه ی انسان گرچه دیگر نیاز فیزیکی به پیمودن کوهها یا رفتن به محیط های طبیعی دشوار ندارد اما کوهنوردی و گشتن در فضاها ی طبیعی بکر، دیدن آبشار، تامل و مراقبه در گوشه ی سبز و دنج پرت افتاده روان خسته ی شهرنشینش را پالایش می دهد، انگار که بازگشتن به سرچشمه ها و آنجا که از آن آمده بود، نیاز روانی اوست و هرچند که دیگر گذران زندگی از این طریق نیست اما روانش چنان با آنها عجین شده که امروزه نیز، به صورت یک نیاز مستقل، هنوز او را به خود می خواند.

برای میلیونها سال انسان خود جزیی از طبیعت بوده، گونه یی همچون سایر گونه ها و دستخوش همان عوامل محیطی که مرگ و زندگی سایر گونه ها را رقم می زده است. ما نیز همچون بقیه، باید نسبت به هر عامل و تغییر محیط زیستگاه خویش، متناسب با اهمیت آن در حفظ بقا، حساس و گوش به

امروز که کودکان ما در

شهرهای بزرگ، کودکی خویش

را در آپارتمان های کوچک و

بریده از هر جلوه ی طبیعت

گرفتار آمده اند، طبیعت فقط

در تلویزیون قابل مشاهده

است و جدال و خشونت های

طبیعی جای خود را به بازیهای

کامپیوتری سپرده و حتی

تجربه ی سرما و گرمای

بیرون نیز تنها از پشت پنجره

ممکن شده است

گزارش شرکت در کنفرانس "Bear in Mind" در اووه هاند، هلند

است بازه بالایی منطقی باشد (ضیایی، قائمی و گوتلب، ۱۹۹۹ و ۲۰۰۵).
با این حال عوامل تهدید متعددی در سالهای اخیر این جانور را در بخشهای مختلف کشور تحت تأثیر قرار داده اند. شکار این جانور برای اعضای بدن مانند گوشت یا چربی در بخشهای مختلف کشور، بخصوص شمال ایران در حال افزایش است حال آنکه تعارض با جوامع محلی به دلیل از بین بردن محصولات باغ ها و کندوهای زنبور عسل نیز به صورت گسترده به چشم می خورد.
نخستین پژوهش دانشگاهی در سطح تحصیلات تکمیلی نیز در

ایران در برنامه های انجمن یوزپلنگ ایرانی بوده و برنامه های متعددی با حمایت دفتر حیات وحش سازمان حفاظت محیط زیست برای حفظ آن در مناطق مختلف ایران، بخصوص منطقه حفاظت شده البرز مرکزی شمالی و استان لرستان به عنوان دو نماینده البرز و زاگرس در حال اجرا می باشد. تیم مستندسازی انجمن نیز طی سالهای اخیر در حال تولید مستندی درباره زندگی این گونه کمتر شناخته شده کشورمان می باشد. در پایان موارد زیر به عنوان پیشنهاد مطرح شد:
۱. کسب اطلاعات جمعیت شناختی از خرس های ایران: امروزه درباره هیچیک از جمعیتها اطلاعات کاملی در دست نیست و بخاطر همین امکان ارزیابی فعالیتهای حفاظتی وجود ندارد.
۲. مدلسازی جغرافیایی زیستگاه های مناسب خرس های قهوه ای در کشور
۳. انتشار دستاوردهای پژوهشی مطالعات در خاورمیانه و قفقاز در ژورنال های معتبر
۴. به اشتراک گذاشتن یافته ها و دستاوردهای کشورهای منطقه در زمینه حفاظت از خرس قهوه ای، بخصوص ایران، ارمنستان، عراق و ترکیه
۵. توانمندسازی محیط بانان و کارشناسان

ایران مربوط به همین سالهای اخیر می باشد که در سال ۱۳۸۶ صورت گرفت. با این حال، خرس موفق به جلب توجه محققان ایرانی در سالهای اخیر شده و در حال حاضر، حدود پنج پایان نامه تحصیلات تکمیلی توسط محققان جوان ایرانی در حال اجرا می باشد. جرمه شکار خرس قهوه ای نیز اخیرا به صورت قابل توجهی افزایش یافته و به پنجاه میلیون ریال رسیده است که شاید بتواند گامی در جهت اعمال بازدارندگی مناسبی برای شکار غیرمجاز آن در زیستگاه ها باشد. برخلاف بسیاری از کشورها که نمایش خرس های قهوه ای در سطح خیابانها و رقص آنها مشکل جدی است، این پدیده در ایران بسیار کمتر دیده می شود و امروزه احتمالا کمتر از ۴۰ خرس در ایران در اسارت هستند، هرچند که بیشتر آنها نیاز به ارتقای شرایط نگهداری و بهداشتی دارند.

کنفرانس خرس در کشور هلند به پاس بیست سال تلاش یک سازمان غیردولتی با نام Alertis در این کشور برای حفاظت از انواع خرس ها در دنیا طی روزهای ۲ تا ۴ خرداد ماه سال جاری در شرق این کشور برگزار گردید. خرس قهوه ای از سال ۱۳۸۵ به عنوان یکی از گونه های گوشتخواران بزرگ جثه

محمدصادق فرهادی نیا و فاطمه حسینی زوارثی: خرس قهوه ای یکی از گوشتخوارانی است که تلاشهای پژوهشی و حفاظتی گسترده ای در سرتاسر حوزه انتشار آن در اروپا، آسیا و آمریکای شمالی به آن اختصاص یافته است. با این حال، این گونه در محدوده قفقاز و خاورمیانه به شدت کمتر از سایر بخشهای محدوده پراکنش خود مورد بررسی قرار گرفته است. اخیرا کنفرانسی در این خصوص در کشور هلند برگزار گردید که نمایندگان انجمن یوزپلنگ ایرانی نیز در این کنفرانس به بررسی وضعیت این زیرگونه و دانش موجود در این خصوص در ایران و خاورمیانه پرداختند. در این کنفرانس، طی سه روز سخنرانی های متعددی درباره دستاوردهای پژوهشی و حفاظتی در زمینه خرسها در دنیا توسط سخنرانان مختلف ارائه شد. سخنرانی این گروه در زمینه «خرس قهوه ای سوری»، زیرگونه ای که کمتر درباره آن دانسته می شود، در خاورمیانه و بخصوص ایران ارائه شد. در میان مجامع علمی دنیا تقریبا چیزی درباره خرس های قهوه ای خاورمیانه که از آنها با نام «خرس قهوه ای سوری» یاد می شود، وجود ندارد و حتی در مقالات و کتاب های مختلف، کمبود اطلاعات شدیدی به چشم می خورد. اتحادیه جهانی حفاظت از طبیعت IUCN در برنامه عمل حفاظت از خرس ها در سال ۱۹۹۹، به گفتن «جمعیت کوچک؟» درباره خرس های ایران بسنده کرده و حتی برخی وب سایتها، خرس های خاورمیانه را تقریبا منقرض شده پنداشته اند.

از سوی دیگر، طی یک قرن اخیر، ۱۲ مقاله علمی در مجامع علمی درباره خرس های قهوه ای خاورمیانه و قفقاز منتشر شده است که نشان از ضعف دانش موجود دارد. در عین حال، پنج مقاله تابحال درباره خرس قهوه ای در ایران به چاپ رسیده است. نقشه های موجود در اتحادیه جهانی حفاظت نیز به صورت نادرستی بیان نموده که حرس ها در بخشهای عظیمی از ایران «منقرض شده اند»، درحالیکه خرسها در ایران هنوز بخشهای گسترده ای پراکنش تاریخی خود را همچنان حفظ نموده اند. در خصوص جمعیت خرس قهوه ای در ایران نیز آمار قابل اتکایی وجود ندارد، بطوریکه کارشناسان قدیمی از ۵۰۰ تا ۲۰۰۰ برای کل کشور قائل هستند، هرچند که بعید

ادامه از صفحه قبل

فراخواهد خواند؟

درست است که با شور و عشق به تنهایی نمی توان وضعیت پیچیده ی بحران محیط زیست کنونی را اداره کرد اما بدون آن و صرفا با تکیه بر آگاهی نیز از عهده ی این مهم بر نخواهیم آمد.

اندکی عشق از همه آفاق به
واندکی درد از همه عشاق به
مرد را دردی اگر بودی خوش است
درد بی دردی علاجش آتش است

باتوجه به اهمیت فوق العاده ی تجربه طبیعت در کودکی باید گفت که ما در شرایط کنونی زندگی شهری در تامین این تجربه برای کودکان خویش غفلت کرده ایم و این غفلت برای آینده ی محیط زیست ما می تواند بس گران تمام شود. تا کنون عمده ی کوشش ما در تامین آموزش محیط زیست برای بزرگسالان صرف شده است. به عبارت دیگر دوره یی را برای علاقمند و متعهد کردن آنها نسبت به طبیعت برگزیده ایم که علایق آنها پیشاپیش کاملا شکل گرفته بوده است. در این سن به آنها تنها می توان آگاهی داد اما برای برانگیختگی بس دیر شده است. باید بیشترین توجه به تماس کودکان با طبیعت مبدول می شد. دریغ که در این امر مهم غفلت بسیار شده است.

باید توان خویش را، اگر چه دیر هنگام، اما مصروف کودکان کنیم و هرچه بیشتر امکان تجربه ی طبیعت در همه جا را برای آنها فراهم آوریم.

اینکار نیازمند درک اهمیت فوق العاده ی این موضوع از جانب برنامه ریزان آموزش همگانی، الزامات قانونی و سازمانی برای گنجاندن آن در برنامه های آموزشی و تامین منابع اطلاعاتی است.

امیدوارم این کتاب به عنوان یک گام نخستین در شناساندن اهمیت این تجربه به مریدان ما مفید افتد و شاهد انتشار مطالب هرچه بیشتری از این دست باشیم تا زمینه ی بحث و تبادل نظر در این مورد فراهم شود.

عکس: فرخ وهابزاده

اما امروز که کودکان ما در شهرهای بزرگ، کودکی خویش را در آپارتمانهای کوچک و بریده از هر جلوه ی طبیعت گرفتار آمده اند و چشم انداز آنها را پرده های کلفت یا دیوار همسایه محدود کرده، طبیعت فقط در تلویزیون قابل مشاهده است و جدال و خشونت های طبیعی جای خود را به بازیهای کامپیوتری سپرده و حتی تجربه ی سرما و گرمای بیرون نیز تنها از پشت پنجره ممکن شده است. بنابراین برای بزرگسالی خود چه خاطرات ماندگاری از تماس با جهان زنده بیاندوزند؟

آنانکه چنین بار آمده باشند نسبت به درخواستهای حفظ گونه های در خطر و اکوسیستمهای با ارزش و مقابله با تهدیدهای زیست محیطی چه واکنشی خواهند داشت؟ کدام شور و پشتوانه ی حسی آنان را به مبارزه در حفظ طبیعتی که چنین آماج تخریب رو به فزونی انسان واقع شده

مقدمه

در گذشته یوزپلنگ (*Acinonyx jubatus*) به صورت گسترده در مناطق غیر جنگلی آفریقا، خاورمیانه و جنوب آسیا زندگی می کرد (Caro, 1994). در دهه اخیر، زیرگونه در آستانه انقراض یوزپلنگ آسیایی (*Acinonyx jubatus venaticus*) (IUCN, 2010) بیش از سایر زیرگونه های یوزپلنگ، شدیدترین کاهش را هم در منطقه پراکنش و هم در تعداد تجربه کرده است (Nowell and Jackson, 1996). در گذشته یوزپلنگ آسیایی از شبه جزیره هندوستان تا افغانستان، ترکمنستان و ایران تا شبه جزیره عربستان و سوریه پراکنده بود (Ellerman and Morrison, 1966). اما در سه دهه گذشته ایران تنها سنگرگاه یوزپلنگ های آسیایی است (Farhadinia, 2004). حضور آنها در بسیاری از مناطق نیمه شرقی ایران تایید شده که شامل استان خراسان شمالی در شمال شرقی ایران، در نزدیکی ترکمنستان نیز هست. یوزپلنگ شکارچی فرصت طلبی است که از طعمه هایی با اندازه های گوناگون، از پرندگان کوچک جثه و جوندگان تا سمدران به بزرگی زبرا (*Equus quagga*) و ویلیدیست (*Connochaetes*)

در آفریقا تغذیه می کند (Caro, 1994; Marker et al., 2003; Schaller, 1968). با این وجود یوزپلنگ ها از دام های اهلی کوچک جثه نیز تغذیه می کنند (Marker-Kraus et al., 1996) به طور کل اطلاعاتی اندکی در زمینه رژیم غذایی یوزپلنگ های آسیایی وجود دارد که به عنوان یکی از چالش برانگیزترین سوالات برای کارشناسان حیات وحش و مدیران در ایران به حساب می آید. بر اساس مطالعات صورت گرفته در

عکس: دوربین تله ای (تجهیز یوزپلنگ ایرانی) اداره کل حفاظت محیط زیست خراسان شمالی

رژیم غذایی یوزپلنگ آسیایی در زیستگاه های با طعمه های کاهش یافته در شمال شرقی ایران:

راهکارهایی برای حفاظت کارآمد

ترجمه: فاطمه حسینی زواری

منطقه مورد مطالعه

این مطالعه با همکاری اداره کل حفاظت محیط زیست خراسان شمالی در دو منطقه پناهگاه حیات وحش میاندشت و منطقه شکار ممنوع بهکده رضوی، تنها دو منطقه ای در شمال شرقی ایران که حضور یوزپلنگ در آن تایید شده است، انجام شده است.

روش کار
الف) جمع آوری سرگین

جدول ۱: فراوانی اجزای غذایی در سرگین های یوزپلنگ آسیایی در شمال شرقی ایران

آیتم های غذایی	میاندشت			بهکده رضوی		
	تعداد	بسامد حضور (%)	درصد حضور (%)	تعداد	بسامد حضور (%)	درصد حضور (%)
آیتم های غذایی متوسط الجثه						
آهوی گواتر دار	۹	۲۶	۱۵	۹	۳۹	۲۰
گراز	۰	۰	۰	۵	۲۲	۱۱
دام اهلی (گوسفند و بز)	۲۰	۵۷	۳۲	۹	۳۹	۲۰
اجزای غذایی کوچک جثه						
خرگوش	۲	۶	۳	۳	۱۳	۷
جوندگان	۱۲	۳۴	۱۹	۸	۳۵	۱۸
خزندگان	۲	۶	۳	۰	۰	۰
حشرات	۳	۹	۵	۱	۴	۲
گیاهان	۱۴	۴۰	۲۳	۹	۳۹	۲۰
اجزای غیر خوراکی						
سنگ	۲	۶	۳	۳	۱۳	۷
تعداد اجزای غذایی	۶۲					
تعداد سرگین ها	۲۵					
تعداد اجزای غذایی/سرگین	۱.۷۷			۱.۹۱		

این مطالعه از فروردین ۱۳۸۳ تا مرداد ۱۳۸۸ در منطقه میاندشت و از شهریور ۱۳۸۶ تا مرداد ۱۳۸۷ در بهکده رضوی صورت گرفت. در این مطالعه از سرگین یوزپلنگ و سایر گونه ها و لاشه شکار شده توسط یوزپلنگ که به صورت تصادفی دیده می شود، استفاده شد.

از آنجایی که هیچ اطلاعاتی در مورد پراکنش یوزها در شمال شرقی ایران وجود نداشته است، پراکنندگی ابتدایی آنها در هر منطقه بر اساس عکس های بدست آمده از دوربین های تله ای و اطلاعات بدست آمده از مصاحبه با افراد محلی مشخص شده است. از آنجا که یوزپلنگ ها عمدتاً در مسیر رودخانه ها و کال ها حرکت می نمایند (Hunter et al., 2007)، به منظور بدست آوردن آثار و علائم بیشتر، بسیاری از آنها به صورت منظم مورد پیمایش قرار گرفت. در ضمن از آنجا که بعید است یوزپلنگ ها لاشه خواری کرده خود بر گردند، لاشه های شکار تنها پس از اطمینان از شکارگر بر اساس ردپا و نحوه شکار ثبت شد.

سرگین یوزها به علت داشتن ظاهری تکه تکه و بزرگی سرگین از سرگین سایر گوشتخوارانی مانند گرگ خاکستری، کفتار راه راه، پلنگ ایرانی و گربه های کوچک قابل تشخیص است. سرگین یوزپلنگ ها از اطراف محل های علامتگذاری که به صورت منظم مورد استفاده آنها قرار می گیرد، جمع آوری شد.

ب) شناسایی اجزای غذایی

برای بررسی محتویات سرگین در آزمایشگاه ۲۰ نمونه مو به صورت تصادفی برای شناسایی انتخاب گردید (Mukherjee et al., 1994) و از هر سرگین ۴ اسلاید برای مشاهده در زیر میکروسکوپ Leica با بزرگنمایی 400x تهیه شد. به منظور بالابردن میزان صحت و دقت، دو نویسنده این مقاله (فرهادی نیا و حسینی) نمونه ها را در آزمایشگاه در سطح گونه شناسایی کردند.

ج) تجزیه و تحلیل های آماری

میزان استفاده یوزپلنگ از هر طعمه براساس بسامد حضور طعمه ها (درصد حضور گونه بر کل سرگین ها) و درصد حضور طعمه ها (تعداد دفعاتی که یک جزء غذایی خاص در سرگین پیدا شده است به عنوان درصدی از تمامی اجزای یافت شده) و بیومس مصرفی هر گونه محاسبه شد (Ackerman et al., 1984).

نتایج

الف) تجزیه و تحلیل سرگین ها

در این مطالعه ۱۳۵ سرگین گوشتخوار پیدا شد و ۵۸ سرگین متعلق به یوزپلنگ تشخیص داده شد که 60% (n=35) آن متعلق به منطقه میاندشت و 40% (n=23) متعلق به بهکده رضوی بود (X²=2.483, df=1, p=0.11). سرگین های یافت شده بر روی زمین قرار داشت (61%)، ولی برخی در زیر بوته ها (22%) و درخت ها (مانند گز و تاغ) (17%) مشاهده شد.

نرخ مجازاتی معادل با ۲۰ میلیون تومان (سال ۱۳۹۰) دارد که می تواند دامداران را از اقدامات کشنده بازدارد.

ب) طعمه های کوچک جثه

جوندگان قسمتی از رژیم غذایی یوزها را تشکیل داده و به نسبت مشابهی در سرگین های هر دو منطقه وجود داشتند. در نامیبیا، خرگوش و جوندگان کوچک قسمت عمده ای از رژیم غذایی یوزپلنگ ها را تشکیل می دهند (Marker et al., 2003; Wachter et al., 2006). اکثر گونه های جوندگان در مناطق مورد مطالعه کمتر از ۱۰۰ گرم وزن داشته (Ziaie, 2008) که باعث می شود یوزپلنگ به ناچار انرژی زیادی برای گرفتن و شکار آنها صرف کند.

خرگوش با وزنی معادل ۱/۵ تا ۴ کیلوگرم (Dareshuri and Harrington, 1976)، به صورت گسترده در منابع به عنوان یکی از تأمین کنندگان اصلی نیاز غذایی یوزها در مناطقی که سمداران کاهش یافته اند، ذکر شده است (Karami, 1992; Ziaie, 2008). با این وجود تجزیه و تحلیل سرگین ها نشان داد خرگوش یک منبع غذایی اتفاقی است و جثه کوچک احتمالاً نتواند بقای یوز، بویژه مادر و توله ها را تأمین کند (Hunter et al., 2007).

مناطق مورد مطالعه ما دارای تراکم و تنوع زیادی از پرندگان بویژه پرندگان زمین زی مانند باقرقره شکم سیاه (*Pterocoles orientalis*)، هوبره (*Chlamydotis undulate*)، کبک (*Alectoris chukar*) و تیهو (*Ammoperdix griseogularis*) بوده و به صورت اتفاقی دیده شده که یوزپلنگ این پرندگان را شکار می کند (Farhadinia and Absalan, 2004). اما در هیچ یک از این دو منطقه مدرکی دال بر طعمه خواری یوز از پرنده ها بواسطه تجزیه و تحلیل سرگین ها یافت نشد. در آفریقا مشاهده شده، یوزها گونه های هوبره را شکار می کنند (Caro, 1994; Dragesco-Joffe, 1994) و در مصر تغذیه از بوتیمار مشاهده شده است (Saleh et al., 2001).

ج) اقدامات حفاظتی

داده های این پژوهش نشان می دهد که یوز آسیایی در شمال شرقی ایران عمدتاً از سمداران متوسط الجثه تغذیه می کند. پستانداران کوچک، بخصوص خرگوش که اخیراً به عنوان یکی از طعمه های اصلی یوز برشمرده شدند (Ziaie 2008)، به نظر نمی رسند که منبع قابل توجهی برای تأمین نیازهای غذایی یوزها باشند، پژوهش حاضر نشان می دهد هرچا طعمه های اصلی یوزها (یعنی اعضای خانواده گاو سانان) از بین بروند، یوزها ناچار به یافتن منابع جایگزین در میان سمداران شده و حمله به دامهای اهلی کاملاً قابل انتظار خواهد بود. با توجه به عدم آگاهی مردم محلی نسبت به طعمه خواری یوزپلنگ از دامهایشان، ما اکیدا توصیه می کنیم دامداران نیازمند آموزش و توانمندشدن برای کاهش تلفات گله هایشان به دلیل حمله طعمه خواران هستند، با این حال، چنین اقداماتی باید به صورت خیلی محتاطانه انجام شود تا باعث افزایش احتمالی انتظارات و حتی منجر به شکار یوز توسط دامداران نشود.

تشکر و قدردانی

مطالعه حاضر، حاصل پژوهشی بود که به صورت مشترک توسط انجمن یوزپلنگ ایرانی و اداره کل حفاظت محیط زیست خراسان شمالی اجرا شد. در اینجا جا دارد از کلیه محیط بانان و پرسنل اداره حفاظت محیط زیست جاجریم و منطقه شکار ممنوع بهکده رضوی تشکر و قدردانی شود.

در بهکده (Department of the Environment) و احتمالاً فراوانی بیشتر یوزپلنگ ها در این منطقه باشد. تجزیه و تحلیل سرگین ها و مشاهده مستقیم تأکید می کند که یوزپلنگ آسیایی از دام اهلی تغذیه می کند. حضور دام اهلی در قسمت های عمده ای از زیستگاه یوزپلنگ در زمستان باعث می شود آهوها در زیستگاه پراکنده شده (Farhadinia et al., 2009) و به صورت بالقوه گزینه های زیادی غیر از دامهای اهلی برای یوزها باقی نماند. بالعکس، تجزیه و تحلیل سرگین ها در نامیبیا نشان داد: دام های اهلی بخش کمی از رژیم غذایی یوزها را تشکیل داده اند (Marker et al., 2003; Wachter et al., 2006). همچنین طعمه خواری از شترهای جوان بارها توسط مردم محلی در میاندشت گزارش شده است.

در طول مطالعه ما، با وجود شواهد طعمه خواری یوز از دام های اهلی براساس سرگینها، تنها یک گزارش تأیید نشده از کشتن یوز توسط دامداران به علت دفاع از گله بدست آمد. حال آنکه در سایر کشورهایی که در حوزه پراکنش یوز قرار دارند، با وجود آنکه میزان طعمه خواری کمتر است ولی این قضیه مشکلی اساسی برای مردم به حساب می آید (Marker et al., 2003; Marker-Kraus et al., 1996; Mills, 1991; Selebatso et al., 2008). تراکم پایین یوز و پایین بودن احتمال برخورد با آن در طبیعت و همچنین آشنایی کم مردم محلی در مورد طعمه خواری یوزپلنگ از دام اهلی می تواند دلایل اصلی کشته نشدن انتقام جویانه یوزها در این دو منطقه باشد. همچنین در ایران، یوزها به شدت از طرف قانون مورد حمایت قرار دارند و

مطالعات در ایران نشان داده

که یوزها برای بقای خود

در طبیعت به پستانداران

متوسط الجثه مانند آهو

نیاز داشته و در صورت

کاهش جمعیت این جانوران،

پستانداران کوچک جثه

مانند خرگوش و جوندگان

نمی توانند نیازهای غذایی

این جانور را تأمین نمایند.

در چنین مواقعی تعارض با

جوامع محلی به دلیل از بین

بردن دامهای اهلی قابل

انتظار خواهد بود.

براین اساس، سرگین ها حاوی ۷ آیتیم غذایی مختلف بود که از آن میان ۵ گونه متعلق به پستانداران است. فراوانی سرگین و طعمه های مصرفی منطقه بهکده رضوی کمتر از میاندشت بوده (جدول ۱) ولی فراوانی و تنوع غذایی یوزپلنگ در منطقه میاندشت کمتر از بهکده رضوی است (میانگین $\pm$ اشتباه معیار $7/75 \pm 2/53$ و $5/5 \pm 1/34$). فراوانترین آیتیم غذایی یوزها در میاندشت دام اهلی و بعد از آن گیاهان و جوندگان بوده در حالی که خرگوش و خزندگان دارای کمترین فراوانی در میان آیتیم های غذایی هستند. در بهکده نیز فراوانترین آیتیم غذایی متعلق به آهو بود و حشرات کمترین فراوانی را در رژیم غذایی یوزها داشتند. تقریباً تمامی طعمه ها در هر دو زیستگاه مشترک بود به جز خزندگان مشاهده شده در میاندشت و گراز که در بهکده حضور دارد (جدول ۱). بطور کلی، گیاهخواران متوسط الجثه فراوانترین طعمه مصرفی (49%) یوزپلنگ ها بودند. همچنین بقایای سمداران در 69% از کل سرگین های جمع آوری شده مشاهده شد. دام اهلی فراوانترین گونه مصرفی توسط یوزپلنگ ها بوده و پس از آن آهو طعمه مصرفی بعدی را در هر دو منطقه تشکیل می دهد. البته باید توجه داشت اکثر سرگین ها در زمستان و زمانی که دام ها اجازه چرا در مراتع را داشته اند جمع آوری شده است.

در میان ۲۵ آیتیم غذایی کوچک جثه، خرگوش کمتر از سایر جوندگان مورد استفاده قرار گرفته بود (5% در برابر 20%) (جدول ۱). بین آیتیم های غذایی مصرفی یوزپلنگ ها بین دو منطقه تفاوت معنی داری وجود دارد ($X^2=14.060$, $df=7$, $p=0.05$) ولی تفاوت معنی داری بین آیتیم های غذایی در هر منطقه به صورت جداگانه وجود نداشت ($df=1$, $p=0.08$). در میاندشت، در 5/11% سرگین هایی که محتوی سمداران متوسط الجثه بود، بقایای هم آهو و هم دام اهلی را ثبت کردیم حال آنکه در بهکده این نسبت 3/26% بود.

ب) مشاهده مستقیم

در این مطالعه، طعمه خواری یوزها بر اساس ۲۳ مشاهده توسط افراد محلی (سر لاشه شکار، در حال شکار و آثار و بقایای لاشه شکار) در این دو منطقه نیز مورد بررسی قرار گرفت (جدول ۲).

یوزها ۴ بار (17%) سرلاشه شکار و ۱۳ بار (56%) در حال شکار مشاهده شده اند. آهو با 69% (n=16) بخش اصلی مشاهدات مستقیم را به خود اختصاص داده و گاهی هم مشاهده شده که یوزپلنگ ها از پرندگان تغذیه می کنند. ۱۲ لاشه آهو پیدا شد (که ۸ تای آنها متعلق به یوز تشخیص داده شد). ما موفق به تعیین جنسیت ۵ مورد شدیم که اکثراً (80%) نر بودند (n=4).

در بهکده رضوی تقریباً در تمامی تلاش های مشاهده شده یوزها برای شکار، یوزها تنها بوده اند ولی در میاندشت آنها عمدتاً به صورت گروهی در بستر روزخانه ها و یا دامنه تپه ماهورها، آرام آرام خود را به چند ده متری دسته آهوها رسانده و شکار می کنند (معمولاً دسته های آهوان کمتر از ۱۰ فرد داشتند).

بحث

الف) طعمه های متوسط الجثه

یوزهای آسیایی در هر دو منطقه میاندشت و بهکده رضوی غالباً از آهو تغذیه می کنند، ولی تجزیه و تحلیل سرگین ها نشان داد که بخش اصلی رژیم غذایی آنها را آهوان تشکیل نمی دهند. دام اهلی بالاترین سهم را در رژیم غذایی یوزپلنگ ها در شمال شرقی ایران، به ویژه در میاندشت به خود اختصاص داده اند. در اکثر زیستگاه های فعلی یوزپلنگ در ایران، آنها در دامنه تپه ماهورها و کوهپایه ها زندگی کرده و از طعمه های کوهزری مثل گوسفند وحشی تغذیه می کنند (Farhadinia, 2004; Farhadinia and Hemami, 2010; Hunter et al., 2007). تفاوت رژیم غذایی یوزپلنگ در این دو منطقه می تواند مربوط به تراکم کمتر آهو در میاندشت (کمتر از ۰/۳۷ در برابر ۰/۶۵ در هر کیلومتر مربع

جدول ۲: مشاهده لاشه شکار و شکارگری یوزپلنگ آسیایی در مناطق مورد مطالعه

آیتیم های غذایی	میاندشت		بهکده رضوی	
	سر لاشه شکار	آثار و بقایای شکار	سر لاشه شکار	آثار و بقایای شکار
آهو گواتر دار	۲	۵	۰	۳
قوچ و میش	۰	۱	۰	۱
دام اهلی (گوسفند و بز)	۱	۰	۰	۲
روبا معمولی	۳	۰	۰	۰
تیهو	۱	۰	۰	۰
کبک	۰	۰	۰	۱

* نوشته حاضر ترجمه مقاله زیر می باشد:
Farhadinia M.S., Hosseini F., Nezami B., Harati H., Absalan H., Marker L. & Fabiano F. 2012. Feeding ecology of the Asiatic cheetah (*Acinonyx jubatus venaticus*) in low prey habitats in northeastern Iran: Implications for effective conservation. J. Arid Environments 87: 206-211.

هفتمین جشنواره «روز ملی حفاظت از یوزپلنگ آسیایی»

وی افزود: در این جشنواره همه افراد جامعه را مخاطب قرار داده ایم زیرا برای حفاظت از یوزپلنگ فعالیت های کارشناسی لازم است اما فعالیت های آنان بدون خواست عموم مردم نتیجه ای در پی نخواهد داشت.

مهندس اسلامی دهکردی گفت: برای حفاظت از این گربه سان زیبا باید درباره وضعیت و حفظ آن اطلاع رسانی شود تا مردم بدانند که یوزپلنگ یک ثروت ملی است. وی در ادامه گفت: هر چند که یوزپلنگ نماد حیات وحش کشور است و به همان اندازه که یوزپلنگ حفاظت می شود سایر گونه ها نیز باید حفظ شوند، به همین علت از تشکل های فعال در زمینه حیات وحش دعوت کردیم تا در جشنواره فعالیت هایشان را به مردم عرضه کنند.

اسلامی دهکردی با اعلام اینکه آموزش و اطلاع رسانی درباره وضعیت یوزپلنگ و بزرگداشت «روز ملی حفاظت از یوزپلنگ» فقط وظیفه یک ارگان خاص نیست افزود: وظیفه همه ارگان های دولتی و غیردولتی است که در این حرکت نمادین و فرهنگ ساز مشارکت داشته باشند تا به مرور زمان به نتیجه مطلوب حفاظت از حیات وحش دست پیدا کنیم.

تداوم شعار «سرنوشت یوزپلنگ آسیایی در دست ایرانیان»

مرتضی پورمیرزایی دبیر جشنواره «روز ملی حفاظت از یوزپلنگ آسیایی» نیز به حضور انجمن ها و تشکل های زیست محیطی مختلف اشاره کرد و گفت: جشنواره روز یوز در واقع یک جشنواره فرهنگی و آموزشی است هدف ما آموزش افراد علاقمند حوزه طبیعت و حیات وحش است تا از این طریق بتوانیم حساسیت جامعه را برای حفاظت از گونه های زیستی بویژه یوزپلنگ برانگیزیم. وی در ادامه به ظرفیت های جشنواره اشاره کرد و ابراز داشت: در هر سال بنا به ظرفیت های موجود و در راستای دستیابی به اهداف فرهنگی آموزشی جشنواره بخش هایی به جشنواره اضافه می شود مانند بازی، تئاتر، رادیو یوز و برگزاری جشنواره ششم در سال گذشته به صورت مجازی نمونه ای از این فعالیت هاست که به مرور تکمیل و مورد استفاده قرار گرفتند.

پورمیرزایی در ادامه درباره شعار هفتمین جشنواره یوزپلنگ تصریح کرد: شعار امسال همچون سال های گذشته «سرنوشت یوزپلنگ آسیایی در دست ایرانیان» است و تا آگاه سازی مردم نسبت به موضوع اهمیت حفاظت از یوز و تنوع زیستی این شعار تداوم خواهد داشت. خوشبختانه با اطلاع رسانی هایی که در سال های اخیر انجام شده کمتر کسی است که از وجود یوز در ایران اطلاعی نداشته باشد و این مهم بیانگر این است که ما به هدفمان نزدیک تر شده ایم و برای سال های آتی می توان شعارهای در زمینه حفاظت و مشارکت همگانی در نظر گرفت!

مریم شهبازی: هفتمین جشنواره روز ملی حفاظت از یوزپلنگ با حضور فعالان محیط زیست، محیط بانان، ورزشکاران و کارشناسان و مسئولان حفاظت محیط زیست هفتم و هشتم شهریور ماه در محل باغ وحش تهران (پارک ارم) برگزار شد.

جشنواره با حضور فعالان عرصه حیات وحش و محیط زیست پنجشنبه ساعت ۱۰ صبح هفتم شهریورماه در باغ وحش تهران آغاز به کار کرد. غرفه های مختلف محیط زیستی با اعتقاد به اینکه نگرش افراد در سنین پایین شکل می گیرد و بهترین زمان برای اصلاح نگرش افراد دوره کودکی است فعالیت های خود را بر آموزش کودکان متمرکز کرده اند. بازدیدکنندگان ضمن استقبال از محصولات آموزشی و فرهنگی جشنواره در برنامه های مختلف جشنواره نیز شرکت کردند. مردم در گروه های ویژه با شرکت در تورهای طبیعت گردی باغ وحش با اصول صحیح طبیعت گردی آشنا شدند. همچنین ضمن آشنایی با عملکرد دوربین های تله ای در زمینه چرایی استفاده از آنان و تجزیه و تحلیل عکس ها آموزش های لازم را دیدند.

از جمله ابتکارات جشنواره طراحی نمادین غرفه ای به شکل قفس توسط دیده بان حقوق حیوانات بود که به بازدیدکنندگان القا می شود تا خود را پشت میله ها تصور کنند و دنیا را از زاویه دید حیوانات داخل قفس بنگرند. همچنین برای ارتقای دانش زیست محیطی شهروندان نمایشگاهی از پوستهای زیست محیطی برگزار شده و در غرفه ویژه ای نیز با به نمایش درآوردن حیوانات و پرندگان سعی بر علاقمند کردن و آشتی دادن مردم با حیات وحش شدند.

در این جشنواره نمایش دروسهای یوزپلنگ نیز به نمایش درآمده است که علاوه بر معرفی یوزپلنگ به مشکلات آنان در زیستگاه طبیعی شان و در تقابل با انسان اشاره می کند. رادیو یوز نیز با ارائه برنامه های متنوع سعی در فراهم سازی محیطی پر نشاط برای بازدیدکنندگان دارد. جشنواره تا جمعه هشتم شهریور ماه ادامه خواهد داشت.

مشارکت ملی رمز حفاظت از یوزپلنگ ایرانی

مدیرعامل انجمن یوزپلنگ ایرانی با اعلام اینکه رویکرد امسال جشنواره آگاه سازی عموم مردم با وضعیت یوزپلنگ و اهمیت حفظ آن است، گفت: در جشنواره امسال توجه ویژه ای به گروه کودکان و نوجوانان شده است زیرا در سنین پایین، نگرش افراد شکل می گیرد و اصلاح نگرش باید از سنین پایین شروع شود.

مرتضی اسلامی دهکردی به تدارک غرفه های مختلف در جشنواره اشاره کرد و گفت: در این جشنواره غرفه ای به نوجوانان اختصاص داده ایم که مسئولیت آن برعهده نوجوانانی است که طی چندین سال گذشته در انجمن آموزش دیده اند و از اطلاعات کافی در زمینه حیات وحش بویژه یوزپلنگ برخوردارند.

انجمن یوزپلنگ ایرانی در راستای فعالیت های پژوهشی و آموزشی خود، همواره از کمک های مالی و معنوی دوستان و علاقه مندان به حیات وحش ایران بهره برده است. از این رو، بر خود لازم می دانیم تا تشکر خود را از این عزیزان اعلام داریم. معاونت محترم محیط طبیعی، دفتر موزه تاریخ طبیعی و ذخایر ژنتیکی، دفتر تنوع زیستی و حیات وحش، دفتر حفاظت از مناطق و امور شکار و صید، پروژه حفاظت از یوزپلنگ آسیایی سازمان حفاظت محیط زیست. اداره کل حفاظت محیط زیست استان البرز، اصفهان، بوشهر، تهران، خراسان رضوی، خراسان شمالی، خراسان جنوبی، خوزستان، سمنان، قزوین، کرمان، گیلان، یزد. اداره محیط زیست شهرستان های اردکان، جاجریم، بافق، خرائق، راور، سیاهکل، گرمسار، طالقان، طبس، نائین و نورآباد. سرپرست و محیط بانان محترم پارک ملی و منطقه حفاظت شده سیاه کوه، پارک ملی کویر، مناطق حفاظت شده باشگل، کوه بافق، پناهگاه حیات وحش خوش بیلاق، دره انجیر، عباس آباد نائین، میاندشت، توران، نایبندان، دربند، منطقه شکار ممنوع آریز، الموت، درفک - دیلمان، طارم. معاونت تندر گروه صنعتی ایران خودرو، پروژه حفاظت از یوزپلنگ آسیایی، اتوبوسرانی تهران، شهرداری تهران، سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران، شورای شهر تهران، فرمانداری شهرستان سیاهکل، دهیاری و شورای روستاهای گاوکول، گیل بام و چلگاچه، انتشارات فنی ایران، شرکت های ایسیکو، الیت، باراد، بدرسیستم، دنت، زرماکارون، فراندیشان ساعی، سامان گلریز سلامت، شرکت کافه رئیس، یخش و توزیع کواکولا، میهن، نستله، مدیریت و کارکنان باغ وحش تهران و مدیریت مجموعه ارم سبز. آقایان سامان گلریز، آقای قلعه ای، علی رضا جورابچیان، محمد گودرزی، علیرضا ذوالفقاری، کاوه فرزانه، علی کمیلیان و مجید سیدی.

اخبار

دامدارانی که یوزها را نکشتند

محمدصادق فرهادی نیا- در میان افراد تقدیر شده در همایشی که اخیراً توسط انجمن یوزپلنگ ایرانی برای پیشبرد حفاظت از یوزپلنگ در ایران برگزار شد، دو نفر حضور داشتند که کمتر مورد توجه رسانه ها قرار گرفتند. این دو نفر، پوردل نژادروری از شهرستان راور کرمان و مجتبی ایلخانی از درونه خراسان رضوی بودند که طی سالهای اخیر، گوسفند و شترهای خود را در اثر حمله گربه سانانی مانند یوز و پلنگ از دست دادند، با این حال آنها هیچگاه دست به اسلحه نبرده و علی رغم خسارت جدی، این جانوران را از بین نبردند. درعین حال، سازمان محیط زیست تلاش نمود تا با گزارش رسمی این وقایع بخشی از خسارت آنها را جبران نماید ولی کمبود منابع مالی و طولانی بودن روندهای اداری باعث شد تا این پروسه با دشواری و کندی روبرو گردد.

از همین رو، بواسطه این قانون مداری این افراد و همچنین عدم تلاش آنها برای از بین بردن این گربه سانان نادر، در همایش یوزپلنگ ایرانی از ریاست سازمان حفاظت محیط زیست جوایزی نقدی و همچنین لوح یادبودی به امضای خانم دکتر ابتکار دریافت نمودند. همچنین، این افراد کارشناسان خبره ای برای انجام بررسی و ارزیابی وضعیت جانوران در این مناطق می توانند باشند و مشارکت آنها لازمه هر گونه تلاش حفاظتی می باشد. البته لازم به ذکر است که صحت ادعای آنها پیش از این مورد بررسی و تأیید دقیق گرفته بوده است. این افراد معمولاً خود بسیار به طبیعت علاقمند بوده و درعین حال تجربه و دانش بالایی به سبب حضور مستمر در عرصه ها دارند، از همین رو جلب مشارکت آنها برای حفاظت از یوزپلنگ بسیار ضرورت دارد. با این حال، باید بخاطر داشت که نمی توان از همه دامداران انتظار چنین رفتاری را داشت و ممکن است مواردی از تعارض دامداران و گربه سانان بزرگ جثه مانند یوز و پلنگ در صورت عدم حمایت از دامداران و پرداخت خسارتها منجر به از بین رفتن این جانوران گردد.

کمتر از ۷۰ یوزپلنگ در ایران باقی مانده است

یوزپلنگ در برابر دوربین تله ای، تنها ابزار موجود در ایران برای بررسی جمعیت یوزپلنگ (عکس: دوربین تله ای، انجمن یوزپلنگ ایرانی/اداره کل حفاظت محیط زیست خراسان جنوبی)

مرتضی اسلامی دهکردی - براساس نتایج برنامه پایش ملی یوزپلنگ آسیایی که از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۲ توسط انجمن یوزپلنگ ایرانی با همکاری سازمان حفاظت محیط زیست، ادارات کل حفاظت محیط زیست استانها، پروژه حفاظت از یوزپلنگ آسیایی و پانترا در زیستگاه های اصلی یوزپلنگ در ایران اجرا شد، نشان می دهد که در ایران کمتر از ۷۰ یوزپلنگ آسیایی بیشتر باقی مانده است. در همین مدت نیز مؤسسه حیات وحش میراث پارسیان به بررسی وضعیت یوزپلنگ در توران پرداخت.

براین اساس، حدوداً ۲۰ فرد مختلف یوزپلنگ دو سال گذشته در ایران عکسبرداری شده و بررسی این تصاویر و تعیین نتایج آنها به کل محدوده زیست این جانور حاکی از زیست کمتر از ۷۰ یوزپلنگ در کشور دارد. البته لازم به ذکر است که این نتیجه گیری مبتنی دارای درصد بالایی از عدم قطعیت بوده که عمدتاً به دلیل کمبود شدید تجهیزات موردنیاز بخصوص دوربین های تله ای به دلیل مشکلات مالی و تحریم های اقتصادی است، از همین رو، امکان تحت پوشش قرار دادن کل زیستگاه های یوز در ایران وجود ندارد.

پیش از این گمان بر این بود که ۷۰ تا ۱۰۰ یوزپلنگ در کشور زیست می کنند، با این حال کمبود امکانات بخصوص دوربین های تله ای که ابزاری کارآمد برای برآورد جمعیت این گونه محسوب می شوند، هیچگاه اجازه نداد که پاسخ این پرسش به درستی مورد ارزیابی قرار گیرد. درعین حال، هرچند که قضاوت درخصوص روند جمعیتی این گونه براساس اطلاعات موجود اندکی دشوار می نماید، با این حال شاخص هایی وجود دارند که نشان دهنده نگرانی بیش از حد درخصوص یوزپلنگ آسیایی می باشند. یکی از مهمترین شاخص، کاهش چشمگیر زادآوری یوزها در ایران می باشد، بطوریکه طی دو سال گذشته داده ها

جدی و بیش از پیش سازمانهای دست اندرکار بخصوص سازمان حفاظت محیط زیست برای تضمین بقای این گونه در کشور که آخرین میزبان آن در آسیاست می باشد. درحال حاضر، انجمن یوزپلنگ ایرانی رویکردهای مختلفی را برای نیل به این مهم در دست دارد که مهمترین اولویت آن آموزش و ارتقای انگیزه محیط بانان زیستگاهها، استفاده از ابزار ژنتیک برای برآورد جمعیت کارآمدتر یوزها در کشور و آموزش جوامع محلی پیرامون زیستگاه ها می باشد.

نشان می دهند که تنها دو یوزپلنگ در کشور زادآوری نموده و در اکثر زیستگاه ها، اطلاعات مستندی دال بر زادآوری این جانور در دست نمی باشد. برهمین اساس، درحال حاضر و با شرایط موجود نمی توان روند رو به رشدی را برای جمعیت یوزهای ایران انتظار داشت. درعین حال، تلفات یوزپلنگ در ایران به دلیل عوامل انسانی نیز از روند افزایشی برخوردار می باشد. شرایط سخت پیش روی یوزهای آسیایی نیازمند توجه

پوستر اینفوگرافیک «یوزپلنگ آسیایی» منتشر شد

خود، پوستر اینفوگرافیک دیگر گونه های گوشتخواران را نیز تولید نماید. علاقمندان به دریافت پوستر چاپ شده می توانند با دفتر انجمن یوزپلنگ ایرانی (۰۲۱-۸۸۰۰۵۹۲۶) تماس حاصل نمایند.

به نقل از وبسایت موسسه اینفوگرام

در جشنواره روز ملی «حفاظت از یوزپلنگ آسیایی» در اختیار مخاطبان قرار گرفت و در ادامه در کنار فعالیت های آموزشی و ترویجی انجمن در جوامع پیرامون زیستگاه های یوزپلنگ آسیایی در ایران، توزیع خواهد شد. گروه ابزارها و محصولات آموزشی انجمن قصد دارد در ادامه فعالیت های

صفورا زواران حسینی: پوستر اینفوگرافیک «یوزپلنگ آسیایی» از جدیدترین محصولات آموزشی تولید شده در گروه ابزارها و محصولات آموزشی انجمن یوزپلنگ ایرانی است. این گروه برای تولید پوستر مذکور به سراغ یکی از جدیدترین و موثرترین شیوه های تولید پوسترهای آموزشی، اینفوگرافیک (Infographic) رفت.

واژه Infographic مخفف دو کلمه اطلاعات - Information و گرافیک Graphic است. اینفوگرافیکها در اصل نمایش دیداری از داده ها Data، اطلاعات Information یا دانش Knowledge هستند. هدف اینفوگرافیکها نمایش تصویری ساده، واضح و قابل هضم اطلاعاتی است که ممکن است غیر ملموس و یا دارای حجم قابل توجهی باشند. این شیوه که در خارج از کشور به شکل گسترده و حرفه ای در حال استفاده است، اخیراً در ایران رواج یافته است.

کارشناسان بخش ابزارها و محصولات آموزشی انجمن سعی کردند با مرور نمونه های مشابه خارجی و مشورت با کارشناسان این حوزه، محصولی حرفه ای و نزدیک به استانداردها تولید کنند. در تولید این پوستر کارشناسان موسسه اینفوگرام که به شکل تخصصی به تولید محصولات اینفوگرافیک می پردازند، انجمن را یاری نمودند.

یکی دیگر از نکات قابل توجه در ارتباط با این پوستر، شیوه چاپ و تکثیر آن است. این پوستر را با هدف حفاظت از منابع محدود کره زمین، بر روی سفید پوسترهای باطله چاپ شد. انجمن امیدوار است این کار الگویی برای دیگر موسسات و سازمانها در حفاظت عملی از محیط زیست باشد. حامیان مالی چاپ و تکثیر سری اول پوسترهای اینفوگرافیک یوزپلنگ آسیایی شرکت فراندیشان ساعی و انتشارات طلایی بودند که از مشارکت آنها قدردانی می شود. پوستر اینفوگرافیک یوزپلنگ آسیایی در اولین مرحله توزیع،

حدود پنجاه سال سن دارد، لاغر اندام و نحیف است، موتوری دارد که با آن در وقت آزادش وسیله‌های مردم روستا را جا به جا می‌کند. تعدادی گاو هم دارد که هر یکی دو سال، یکی دو تایش را پلنگ می‌خورد. خانه‌ای در حاشیه روستا و در دل جنگل دارد. محل زندگی او در نزدیکی یکی از کانون‌های پلنگ‌زدگی قرار دارد. نامش حسین سعیدی است. در یک سال و نیمی که از حضور ما در روستا می‌گذرد بارها به بهانه‌های مختلف به خانه‌اش رفته‌ایم تا او را از نزدیک ببینیم و گفت و گو کنیم. اما هر بار یا نبوده یا به گفته اهالی خانه، پیش پای ما از خانه بیرون رفته است. در این مدت او برایمان مانند یک معما شده بود. بیشتر اهالی روستا را حداقل یکبار دیده بودیم و خیلی از آنها را به چهره می‌شناختیم اما هیچ نشانی از او نمی‌دیدیم. نه اینکه او را ندیده باشیم؛ حالا که می‌شناسمش یادم می‌آید که او بارها با موتور از جلویم رد شده است و به او سلام داده‌ام. بارها در جمع‌های مختلف مردان در قهوه‌خانه روستا دیده بودمش ولی هیچوقت در هیچ بحثی ورود پیدا نمی‌کرد، فقط به دقت گوش می‌داد

«وجدانا راستش را بگو، طرفدار پلنگ هستی یا دامدار؟»

مسیری پیچیده، متنوع، پرچالش

مهدی سلیمانی

یحیی ایلچی می‌گوید: «شما وقتی در شهر مشکلی برایتان پیش می‌آید می‌دانید طرف حساب‌تان کیست. می‌دانید که او یک انسان است و می‌توانید با او حرف بزنید و مشکل را حل کنید؛ ولی در طبیعت طرف حساب شما انسان نیست، پلنگ و خرس و گراز است. برای همین نمی‌توانید با آنها گفت و گو کنید، در نتیجه مجبور می‌شوید با آنها مقابله کنید». حجت پدر یحیی نیز معتقد است که: «نظر مردم را می‌توان نسبت به پلنگ مساعد کرد اما نظر پلنگ را نمی‌توان نسبت به گاو مساعد کرد.»

مساعد نشدن نظر پلنگ نسبت به گاو باعث شده است که اهالی راه حل‌های مختلفی را برای کم کردن تأثیر حضور پلنگ در زندگی‌شان در پیش بگیرند. در مقابل دوستداران پلنگ به دنبال راه حل‌هایی برای کاهش تأثیر حضور دامداران در زندگی پلنگ هستند. نوع این راه حل‌ها بعضاً به حذف یکی از این دو حیوان منجر می‌شود. این راه حل‌ها از کشتن پلنگ شروع می‌شود و تا کم کردن تعداد گاو و تغییر شیوه

تامین معاش روستاییان ادامه پیدا می‌کند.

یکی از کارشناسان اداره محیط زیست سیاهکل در جلسه‌ای که برای همفکری در خصوص خسارت پلنگ به گاو برگزار شده بود، به اهالی می‌گوید که تنها راه چاره «کم کردن تعداد گاو است و مردم باید گاوهایشان را کم کنند.»

از طرفی دیگر یکی از اهالی که دفعات زیادی گاوهایش توسط پلنگ خورده شده است می‌گوید که «پلنگ کینه‌ای است و پلنگ را باید کشت. تنها راه حل همین است.» این جمله از زبان کسانی که دائم با این موضوع روبرو هستند، شنیده می‌شود.

به جز این راه‌حل‌های قطعی و یک سو، راه حل‌های متنوعی از سوی جامعه محلی به کار بسته شده است تا میزان این تعارض را به شیوه‌ای مسالمت‌آمیز کاهش دهد. نگهداری گاو دو رگه، مراقبت مشترک و نوبتی از گاوها، تحویل گاو به فردی دیگر در دوره‌های کشت و برداشت برنج، از جمله این راهکارها است. اما این راهکارها اغلب در سطح خانواده‌ها باقی مانده است و گفت و گو جمعی در خصوص معایب و مزایای هر کدام از این راهکارها صورت نگرفته است. برخی از آنها نیز مانند، چوپان مشترک برای گاوها، به مرور زمان به دست فراموشی سپرده شده‌اند.

این راهکارها از درخت مشکلی که مردم در تحلیل ریشه‌های خسارت گاو کشیده‌اند، درآمده است. ارائه این راهکارهای متنوع در جلسات جمعی باعث خواهد شد که مزایا و معایب هر کدام از آنها مورد بررسی قرار بگیرد و در نهایت هر کس بنا به وضعیت و تمایزش از راهکار متناسب با خود برای پیشگیری و یا جبران خسارت دامش بهره‌بردار.

در همین راستا، گروهی از دامدارها مسیر چرای گاوشان را، بر روی نقشه منابع طبیعی که خود اهالی روستا کشیده‌اند، نشان داده‌اند با این کار کسانی که مسیر حرکت گاوهایشان مشابه است می‌توانند در خصوص نگهداری نوبتی یا اشتراکی از گاوهایشان همفکری کنند بدیع‌الله علیپور، یکی از جوانان روستا، که نقشه را در مغازه‌اش نصب کرده‌ایم می‌پرسد: «بهتر نبود اگر به جای این نقشه، نقشه هوایی روستا را می‌آوردید تا مسیر حرکت گاو را دقیق‌تر مشخص کنیم؟» از او می‌پرسیم: «کدام نقشه هوایی می‌تواند جزییات روی این نقشه را که اطلاعات اهالی بر روی آن آمده است به این خوبی نشان دهد؟» بدیع‌الله بعد از نگاه مجدد و دقیق به نقشه می‌گوید: «فکر نمی‌کنم هیچ روستایی در گیلان و حتی ایران همچنین نقشه‌ای برای خودش درست کرده باشد.»

او کاملاً حق دارد که به حضور ما بی‌اعتماد باشد و با احتیاط فراوان با ما ارتباط برقرار کند.

یک سال و نیم زمان زیادی است برای ما که کل عمر پروژه‌مان کمتر از دو سال است. یک سال و نیم زمان زیادی است برای ما که از جریان تند زندگی شهری وارد روندها و فرآیندهای آرام و بطئی زندگی روستایی شده‌ایم. اما زمان کمی است برای کسی که در اینجا ریشه دارد و نمی‌خواهد در مقابل اتفاقات و ماجراهای زودگذر و تصمیمات احساسی و سریع، ریشه‌کن شود.

پاسخ دادن به سوال حسین سعیدی برای ما کار پیچیده‌ای است. نه از این منظر که جوابی برای این سؤال نداریم؛ بلکه موضوع و جنس سؤال است که پاسخ به آن را پیچیده می‌کند. این سؤال در این مدت بارها با ادبیات و لحن‌های مختلف از طرف ذینفعان پروژه از ما پرسیده شده است. چه از طرف دوستان پلنگ دوست شهری‌مان، چه از طرف دوستان گاودار روستایی‌مان. این سؤال یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های ذینفعان اصلی این پروژه است.

طرفداران پلنگ و دوستان زیست‌محیطی از یک سو و دامداران، جنگل‌نشینان و دوستان روستایی‌مان از سوی دیگر می‌خواهند بدانند ما به عنوان تیم اجرایی پروژه، کدام سوی این ماجرا قرار داریم و هدف نهایی‌مان در انتهای این پروژه به نفع پلنگ خواهد بود یا گاو؟

پیچیده بودن ماجرا درون همین سؤال به ظاهر ساده نهفته است. پر رنگ بودن این سؤال در ذهن ذینفعان، خود نشان دهنده وجود تعارض است. کاری که این پروژه قصد انجام آن را دارد برداشتن گام‌هایی در جهت رفع این تعارض است. این پروژه می‌خواهد با «ارتقای ظرفیت در جامعه محلی برای مدیریت این تعارض» گامی در راستای حل آن بردارد، که این کار تا کنون خود داستان پرچالشی بوده است.

و سخنی نمی‌گفت. نه حرفی و نه کوچکترین اظهار نظری. اما حالا بعد از گذشت یک سال و نیم از عمر پروژه و بعد از رفت و آمدهای مکرر و در معرض خود و خانواده‌اش قرار گرفتن، یخ‌هایش اندک اندک آب شد و با ما ارتباط برقرار کرد. او را در کنار مغازه‌ای در ابتدای جاده روستا می‌بینیم. می‌گوید که همکارانم به خانه‌اش آمده‌اند تا با خانواده‌اش صحبت کنند. بعد از باز شدن در صحبت و کنترل هیجان بابت اینکه بالاخره پیدایش کردم، نقشه منابع طبیعی روستا را که به دیوار مغازه نصب کرده‌ایم به او نشان دادم تا نقاط پلنگ زدگی اطراف خانه‌اش را ببیند. در کمال تعجب شروع به صحبت کرد و درباره خاطراتش از دیدن پلنگ و ماجراهای پلنگ زدگی و درگیری‌هایش با ماموران منابع طبیعی برای ساماندهی شدن گفت. در پایان صحبت‌هایش مرا به کناری کشید تا انگار سؤال و دغدغه در گلو مانده‌ای را آرام با من در میان بگذارد: «یک سوال می‌پرسم وجدانا راستش را بگو، شما طرفدار پلنگ هستی یا دامدار؟»

برای ما، بیرونی‌ها، یک سال و نیم زمان زیادی است تا یک نفر از جامعه محلی بیاید و سر صحبت را باز کند و حرف دلش را صادقانه در میان بگذارد. اما برای حسین سعیدی و امثال او اتفاقاً یک سال و نیم زمان اندکی است. زمان اندکی است برای آدمی که بیش از پنجاه سال ذره ذره زندگی‌اش را ساخته و با اتفاقات و ماجراهای مختلفی دست و پنجه نرم کرده است. در مقابل طرح خروج دام از جنگل مقاومت کرده و با آدم‌های درونی و بیرونی مختلف بر سر حق طبیعی‌اش جنگیده است. او در این سال‌ها بیرونی‌های زیادی دیده است که جز ضرر چیزی برایش نداشته‌اند. از مامور شرکتهای که با ترندهای شهری برایش صندوق پستی‌ای نصب کرده که به کارش نمی‌آید، تا آن مامور دولتی که اطراف خانه‌اش حصار کشیده و سعی کرده در مقابل پول اندکی ساماندهی‌اش کند.

نام پروژه: ظرفیت سازی جامعه محلی برای حفاظت از پلنگ ایرانی در ناحیه قفقاز، منطقه حفاظت شده درفک-دیلمان

تاریخ پروژه: بهمن ۱۳۹۰

تاریخ پایان پروژه: اسفند ۱۳۹۲

تیم پروژه: سیما ببرگیر، سارا باقری، مهدی سلیمانی

مشاور / مربی: سید بابک موسوی نژاد از موسسه مطالعات توسعه بازنگر معاصر

با تشکر از همکاری اداره کل حفاظت محیط زیست استان گیلان، اداره حفاظت محیط زیست شهرستان سیاهکل و همکارانمان در انجمن بوزپلنگ ایرانی

پژوهشی پیرامون یک گوشتخوار کوچک، کمتر شناخته شده و شب فعال

شاه روباه در ایران

عطیه تک تهرانی: یکی از برنامه‌های انجمن یوزپلنگ ایرانی، همکاری برای اجرای پایان نامه‌های دانشجویی با دانشگاه‌ها بوده است و از همین رو، تابحال بیش از ۲۰ پایان‌نامه در زمینه‌های مربوط به گوشتخواران با حمایت این مؤسسه توسط دانشجویان مختلف به پایان رسیده است.

گوشتخواران کوچک جثه در ایران کمتر مورد توجه محققین قرار می‌گیرند و از همین رو به صورت درخور مورد توجه قرار نمی‌گیرند. بر همین اساس، شاه روباه به عنوان یکی از روباه‌های کمتر شناخته شده در قالب یک پایان‌نامه تحصیلات تکمیلی معرفی شد.

عنوان این پژوهش که در تابستان ۱۳۹۲ به پایان رسید بود: «مطلوبیت زیستگاه شاه روباه در ایران مبتنی بر دو روش مکسنت و گارپ» به راهنمایی آقایان دکتر کرمی و شمس در دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.

شاه روباه با نام علمی *Vulpes cana* و نام انگلیسی *Blanford's fox* یکی از آن چهار گونه روباهی است که در ایران زیست می‌کند. این گونه دارای جثه‌ای کوچک، دم کلفت و پرمو است که رنگ آن در انتها سیاه رنگ است. تپه ماهورها و ارتفاعات نواحی بیابانی کشور، زیستگاه مناسب شاه روباه به شمار می‌روند که به همین علت، پراکندگی این حیوان در نواحی مرکزی و شرقی ایران از جمله استان‌های یزد، اصفهان، کرمان، فارس، سیستان و بلوچستان و خراسان مشاهده می‌شود.

در حال حاضر به طور آشکار، تهدید عمده ای در محدوده پراکنش شاه روباه وجود ندارد، اما در مقیاس جهانی، آسیب‌هایی وجود دارد که به نوبه خود، جمعیت گونه را تحت تأثیر قرار می‌دهد مانند: تخریب زیستگاه، شکار برای پوست و... بنابراین توجه نکردن به عوامل تهدید گونه، ممکن است در آینده این حیوان را در لیست گونه‌های در خطر قرار دهد.

در ابتدای مطالعه، نقاط حضور گونه جمع‌آوری شد که عمدتاً مربوط به تصاویر گرفته شده توسط دوربین‌های تله ای در زیستگاه‌های مختلف بود، در کنار آن از گزارش‌های افراد

عکس: دوربین تله‌ای (انجمن یوزپلنگ ایرانی اداره کل حفاظت محیط زیست یزد)

مطلع در خصوص مشاهده لانه، لاشه و... نیز استفاده شد. روند جمع‌آوری اطلاعات و تکمیل پایگاه داده‌ها تا سال ۹۲ ادامه پیدا کرد و در این میان، بازدیدهایی هم از زیستگاه گونه به عمل آمد که نهایتاً با ۶۰ نقطه حضور که بسیار تعداد مناسبی برای مدلسازی با روش تنها حضور می‌باشد، مدلسازی انجام گرفت. این تعداد نقطه از هشت استان بدست آمد. اما نکته جالب، گزارش حضور شاه روباه در استان ایلام است، در واقع اولین باری بود که از شاه روباه در این استان عکس گرفته شده است و این در حالی بود که هیچ‌گاه استان ایلام در نقشه‌های پراکندگی گونه، قرار نداشت.

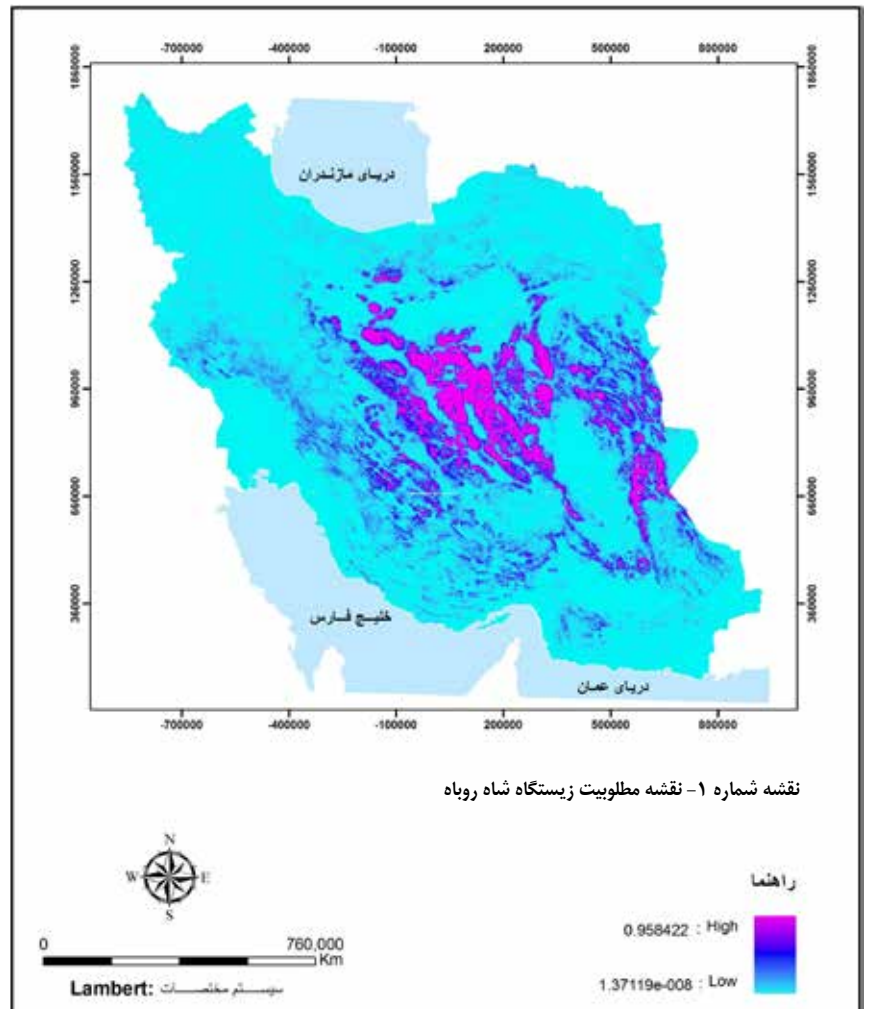
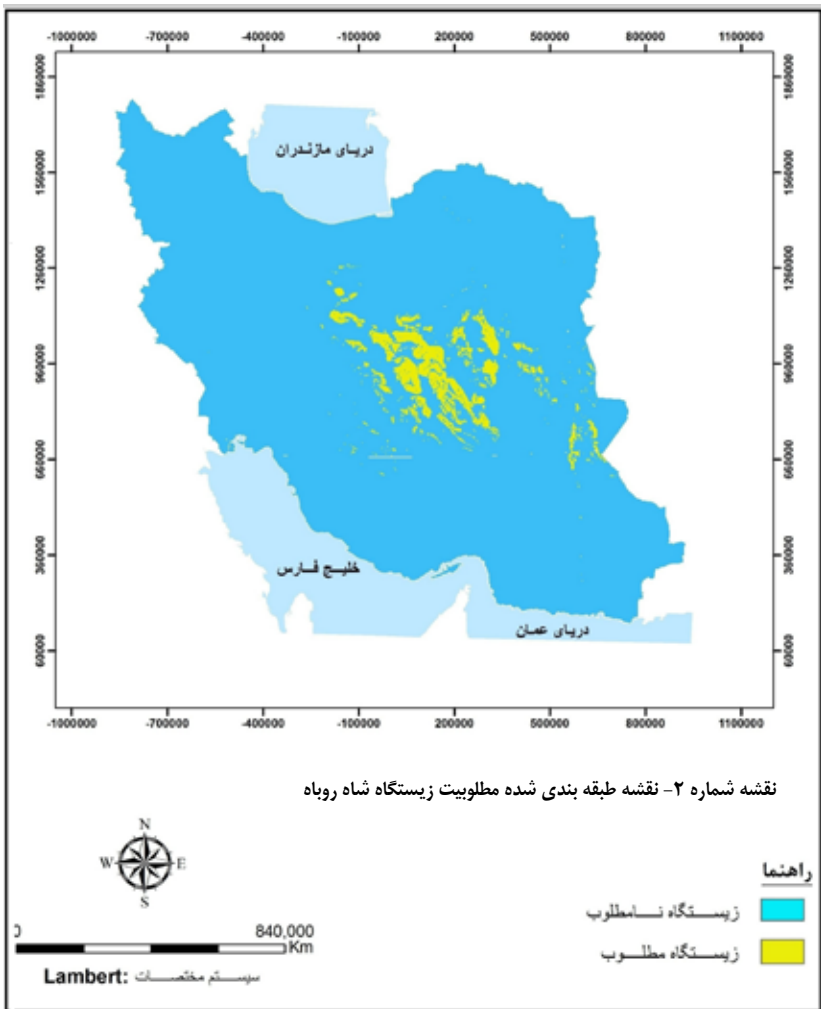
نکته‌ی دیگری که از بررسی عکس‌های دوربین‌های تله‌ای بدست آمد و در منابع نیز ذکر شده است، شب فعال بودن گونه شاه روباه است، شاه روباه حیوانی کاملاً شب فعال است و تمامی فیلم‌ها و عکس‌های ثبت شده از آن در شب اتفاق افتاده است.

پس از تکمیل پایگاه داده و بر مبنای اطلاعات بدست آمده، آنالیز اطلاعات و مدلسازی مطلوبیت زیستگاه به دو روش مکسنت (MAXENT) و گارپ (GARP) آغاز شد. با استفاده از نرم‌افزارهای مدلسازی زیستگاه، بهترین و مناسب‌ترین زیستگاه‌های شاه روباه شناسایی شد که می‌توان بر اساس آن مدیریت علمی و دقیقی در زیستگاه‌ها به اجرا در آورد.

مدل‌های مطلوبیت زیستگاه می‌توانند نقش مهمی در فرایند حفاظت از حیات وحش کشور به ویژه حفاظت گونه‌های در معرض تهدید داشته باشند؛ همچنین این مدل، بینشی در مورد بوم‌شناسی گونه‌های مورد مطالعه به ویژه در زمینه رفتار انتخاب زیستگاه آنها ارائه می‌دهند. نقشه مطلوبیت زیستگاه حاصل از این مدلسازی نشان داد که نواحی مرکزی و شرقی ایران و استان‌هایی مانند اصفهان، یزد، کرمان، خراسان جنوبی و شمال استان سیستان و بلوچستان برای این گونه زیستگاه مطلوبی به شمار می‌روند (نقشه شماره ۱). همین طور سه فاکتور میزان بارندگی در سردترین فصل، شیب و متوسط دمای روزانه بیشترین تأثیر را در زیستگاه شاه روباه داشته‌اند.

با طبقه‌بندی نقشه مطلوبیت زیستگاه به دو قسمت مناطق مطلوب و نامطلوب، میزان مساحت بیش از ۶۰ هزار کیلومتر مربع از کشور ایران، برای این گونه مطلوب بدست آمد (نقشه شماره ۲). با به پایان رسیدن این پایان‌نامه، مطالعات انجمن یوزپلنگ ایرانی درباره روباه‌ها از جمله همین گونه و سایر گونه‌های روباه همچنان ادامه خواهد داشت، به همین منظور می‌توان به مقاله خروجی از این پایان‌نامه، مطالعه بر روی روباه شنی و زیستگاه آن و... اشاره کرد.

* نقشه شماره ۱ و ۲، متعلق به نتایج بدست آمده از نرم‌افزار مکسنت می‌باشد. به دلیل بالاتر بودن اعتبار مدل مکسنت، به توضیح نتایج مرتبط با آن پرداخته شده است. ذکر این نکته ضروری است که نرم‌افزار گارپ تخمین گسترده‌تر و مشابهی از میزان مساحت و زیستگاه‌های مطلوب نسبت به مکسنت دارد.

همایش یوزپلنگ در تهران برگزار شد

یوزپلنگ آسیایی

برای نخستین بار نتایج نهایی پروژه پایش جمعیت یوزپلنگ آسیایی توسط مدیر عامل انجمن یوزپلنگ ایرانی ارائه شد. مرتضی اسلامی دهکردی با اشاره به اینکه با وجود تلاش‌های حفاظتی، جمعیت یوزپلنگ ایرانی روندی رو به کاهش داشته است، گفت: براساس نتایج بررسی‌های صورت گرفته از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۲ در زیستگاه‌های اصلی یوزپلنگ در ایران مشخص شد که کمتر از ۷۰ یوزپلنگ در کل ایران زیست می‌کنند.

اسلامی دهکردی به وضعیت بحرانی یوزپلنگ آسیایی اشاره کرد و گفت: در دهه ۷۰، سالیانه حداقل ۲ قلاده یوز توسط انسان کشته می‌شود و در دهه ۸۰، ۱۱ مورد یوزپلنگ بواسطه تصادف جاده ای و ۱۳ مورد بر اثر شکار توسط انسان کشته شدند که در دهه ۹۰ به رغم کاهش تلفات جاده ای، حداقل ۵ یوزپلنگ توسط انسان از پا درآمدند. اسلامی گفت: تخریب زیستگاه‌های یوز بویژه چرای بی رویه دام، احداث جاده و معادن عوامل اصلی کاهش تعداد یوزپلنگ‌ها در چند دهه اخیر می‌باشند.

وی با اشاره به اینکه تعداد محیط بانان زیستگاه‌های یوزپلنگ در کشور، ۳۲ برابر کمتر از استانداردهای جهانی هستند، گفت: در حالی که طبق استاندارد جهانی باید از هر ۲ هزار هکتار عرصه خشکی و هر یک هزار هکتار عرصه تالابی، یک محیط بان حفاظت کند در ایران به ازای هر ۶۴ هزار هکتار یک محیط بان وجود دارد که این رقم در دو زیستگاه اصلی یوز در استانهای کرمان و خراسان شمالی به ترتیب یک محیط بان بازای هر ۲۷۱۵۳۴ هکتار و ۱۲۰۶۲ هکتار می‌باشد. اسلامی افزود: حفاظت از حیات وحش وظیفه ارگان خاصی نیست، بلکه نیازمند حمایت همه گروه‌ها بویژه بخش صنعت است.

تقدیر از فعالان و حامیان یوزپلنگ

همچنین در این همایش از حامیان یوز پلنگ ایرانی بویژه محیط بانان، هنرمندان، اصحاب رسانه و همیاران نمونه محیط زیست تقدیر شد.

۱. رسانه حامی یوزپلنگ: علی رضا بهفر، مدیر شبکه رادیویی سلامت (به خاطر پوشش کامل اخبار و مناسبت‌های مرتبط با یوزپلنگ)

۲. خبرنگار حامی یوزپلنگ: اسدالله افلاکی از روزنامه همشهری (به خاطر پوشش کامل اخبار و مناسبت‌های مرتبط با یوزپلنگ)

۳. علی رضا کاویانی راد (به خاطر تولید انیمیشن «یوز ایرانی» برای کودکان)

۴. حسن تفتیان (قهرمان و رکورددار دوی ۱۰۰ متر کشور به عنوان «سفیر یوزپلنگ»)

حیات جامعه ایرانی دچار چالش خواهد شد، گفت: اگر در زمینه حفاظت نمی‌توانیم کمکی کنیم، باید عوامل تهدید و تخریب زیستگاه‌های یوز را نیز فراهم نسازیم. وی افزود: سازمان محیط زیست و محیط بانان به تنهایی نمی‌توانند از یوزپلنگ حفاظت کنند و همکاری سازمان‌های مردم نهاد و مردم ضروری است و باید رویکردهای محیط زیستی به طو

ر ویژه ای دنبال شود. وی در ادامه افزود: اصحاب رسانه و نهاد های مردمی باید کاستی ها در زمینه حفاظت را هدف قرار دهند و در زمینه حفاظت یاری دهنده سازمان محیط زیست باشند.

همایش یوزپلنگ، موفقیت پروژه حفاظت از

یوزپلنگ آسیایی

مدیر پروژه حفاظت از یوزپلنگ آسیایی از برگزاری همایش یوزپلنگ ایرانی ابراز خوشحالی کرد و گفت: برپایی همایش نشانه عملکرد موفق پروژه در بحث حفاظت از یوز و زیستگاه‌های آن است. مهندس هومن جوکار به شرایط دشوار اجرای پروژه اشاره کرد و گفت: با وجود اینکه روش های حفاظت متعدد نیست اما مقابله با عوامل تهدید یوز روز به روز دشوارتر می‌شود. وی گفت: تخریب زیستگاه های یوز ریشه در عوامل انسانی و مردمی دارد و باید در زمینه عوامل تهدید یوز اطلاع رسانی صورت گیرد.

جوکار ارتقای وضعیت معیشت مردم را مهمترین عامل کاهش تخریب زیستگاه های یوز معرفی کرد و گفت: وضعیت معیشت مردم باید هدف گذاری شود که این مهم با همکاری سازمان محیط زیست، حامیان یوز و نیز تأمین اعتبارات مالی لازم تحقق می‌یابد. وی با بیان اینکه مشارکت مردم در زمینه حفاظت ضروری است، افزود: با استفاده از پدیده اکوتوریسم اصولی، مشارکت مردم در چرای دام به صورت پایدار و نیز در نظر گیری مناطق ویژه ای برای شکار در خارج از زیستگاه های یوز می‌توان از سریع ترین پستاندار خشکی حفاظت کرد. توسعه شکار پایدار، رویکرد جدیدی است که برای حفاظت از گونه‌های در معرض خطر انقراض در کشورهایی مانند پاکستان و تاجیکستان انجام شده و اتحادیه حفاظت از تنوع طبیعی نیز آن را تأیید کرده است.

مهندس جوکار با اشاره به اینکه مسئولیت اصلی حفاظت بر عهده محیط بانان است، گفت: با وجود وسعت ۶ میلیون هکتاری زیستگاه های یوز در ایران، تعداد محیط بانان کم است و افزایش حمایت های مادی و معنوی از محیط بانان و دیگر سازمان های فعال در این عرصه ضروری است.

اعلام نتایج نهایی برنامه پایش جمعیت

مریم شهبازی: همایش «یوزپلنگ ایرانی» با حضور رئیس سازمان محیط زیست، معاونت محیط طبیعی، مدیران کل ستادی و استانها، کارشناسان حیات وحش و محیط زیست و محیط بانان در روز شنبه ۱۳ مهرماه ۱۳۹۲ در سالن همایشهای بین المللی سازمان حفاظت محیط زیست برگزار شد.

فراخوان ملی بررسی وضعیت محیط زیست

در این همایش رئیس سازمان حفاظت محیط زیست، از فراخوان ملی بررسی وضعیت محیط زیست ایران خبر داد و گفت: تشکل‌ها می‌توانند گزارش خود را در فرمتی که روی پورتال سازمان حفاظت محیط‌زیست منتشر می‌شود تنظیم و برای سازمان ارسال کنند. پس از بررسی های لازم گزارش جامعی از وضعیت محیط زیست ایران به رئیس جمهور ارائه خواهد شد.

دکتر معصومه ابتکار با اشاره به اینکه دوره جدید، دوره خوبی برای نهادهای مردم نهاد خواهد بود، افزود: برای نهادینه سازی مسأله حفاظت حمایت از نهاد های مدنی که در زمینه حفاظت از محیط زیست فعالیت می‌کنند، ضروری است.

دکتر ابتکار با اعلام اینکه حمایت از تشکل های مردمی وظیفه سازمان است، افزود: با وجود محدودیت ها، انجمن یوزپلنگ ایرانی با انگیزه و نگاهی علمی و تخصصی در طی سال های متمادی به فعالیت های خود در زمینه حفاظت از یوزپلنگ ادامه داده است. وی افزود: در زمینه حفاظت از یوزپلنگ تلاش های خوبی صورت گرفته است و محیط بانان در زمینه اجرای برنامه های حفاظتی بیشترین نقش را دارند. وی در ادامه گفت: بازنگری و آسیب شناسی در همه بخش ها اعم از دولتی، اجرایی، علمی و نهادهای مدنی ضروری است تا براساس آن برنامه های آینده محیط زیست برنامه ریزی شود به گونه ای که طی آن تکلیف تمام بخش ها اعم از دولت، تشکل ها و سایر نهادهای ذی ربط مشخص شود تا همه در قبال تکالیفی که دارند پاسخگو باشند.

ابتکار در پایان با اشاره به اینکه تشکل‌های بین‌المللی در عرصه حفاظت همکاری خوبی داشته‌اند، گفت: ادامه همکاری با فعالان بین‌المللی و استفاده از تجربیاتشان در عرصه حفاظت این گونه ارزشمند در حال انقراض ضروری است. ضمن آنکه استانداران و مسئولان محلی باید محیط‌زیست را در حفاظت از یوز یاری کنند

حفاظت از یوزپلنگ وظیفه ملی

معاون محیط طبیعی و تنوع زیستی سازمان حفاظت محیط زیست با بیان اینکه همایش یوزپلنگ ایرانی جنبه ملی دارد، گفت: آیندگان قدردان تلاش های محیط بانان در حوزه حفاظت از حیات وحش خواهند بود. دکتر احمدعلی کیخا با اشاره به اینکه اگر میراث طبیعی از بین برود،

حامیان مالی:

۱. مهندس معتمد از گروه صنعتی ایران خودرو
  ۲. سامان گلریز (با تشکر از خانواده محترم و حامی گلریز)
  ۳. دکتر درویشی، شرکت توربین و توربو کمپرسور ماد
  ۴. پور سعیدی، شرکت های خودرو سفارشی ایران خودرو، آپکو
  ۵. مهندس تمکین، مدیر عامل محترم شرکت ایساکو
  ۶. مهندس مهدی جو، مدیر عامل محترم شرکت ایسیکو
- در پایان نیز از ۱۸ محیط بان فعال در زیستگاه های یوزپلنگ با حضور ریاست و معاونت سازمان حفاظت محیط زیست تقدیر شد. این محیط بانان عبارتند از:
۱. وحید امیریان (پناهگاه حیات وحش عباس آباد- اصفهان)
  ۲. محمد رضا حلوانی (پناهگاه حیات وحش عباس آباد - خراسان جنوبی)
  ۳. شیردل شرفی (پناهگاه حیات وحش نایبندان- خراسان جنوبی)
  ۴. سعید شفیعیان (منطقه حفاظت شده درونه- خراسان رضوی)
  ۵. احمد صفر زاده (پناهگاه حیات وحش میانداشت- خراسان شمالی)
  ۶. حسن پور رضوان (پناهگاه حیات وحش میانداشت- خراسان شمالی)
  ۷. امیر مهرپرور (پارک ملی کویر- سمنان)
  ۸. رضا دهره صبح (پارک ملی توران- سمنان)
  ۹. بیژن ذوالفقاریان (پارک ملی توران- سمنان)
  ۱۰. محمدرضا گیلان صباغ (پناهگاه حیات وحش خوش بیلاق- سمنان)
  ۱۱. یوسف اسماعیلی (پناهگاه حیات وحش دربند- کرمان)
  ۱۲. جواد ارکیان (پناهگاه حیات وحش دربند- کرمان)
  ۱۳. اصغر خواجه (منطقه حفاظت شده کوه بافق - یزد)
  ۱۴. محسن رشیدی (پارک ملی سیاهکوه- یزد)
  ۱۵. جواد شکوهی (پارک ملی سیاهکوه- یزد)
  ۱۶. محمدرضا عابدی (پناهگاه حیات وحش دره انجیر- یزد)
  ۱۷. رضا خانی زاده (پناهگاه حیات وحش دره انجیر- یزد)
  ۱۸. مهدی خوابگه (منطقه حفاظت شده کالمنند - یزد)
- همچنین از دو نفر همیار که دامهای اهلی خود را در حمله گربه سانان از دست داده بودند ولی اقدامی برای از بین بردن آنها انجام نداده بودند نیز قدردانی گردید:
۱۹. بهرام نژاد راوری (پناهگاه حیات وحش دربند)
  ۲۰. مجتبی ایلخانی (منطقه حفاظت شده درونه)

توقف جاده سازی در زیستگاه یوزپلنگ

خبرگزاری مهر: مدیرکل محیط زیست استان یزد گفت: در پی مکاتبات رئیس سازمان محیط زیست با استاندار یزد ساخت جاده گزوثیه در منطقه حفاظت شده کوه بافق بطور کامل منتفی و ماشین آلات راه سازی از منطقه خارج شدند.

سید حسین سادات موسوی در گفتگو با خبرنگار مهر افزود: با تغییر دولت یکی از موضوعات مهمی که بلافاصله مورد توجه رئیس سازمان محیط زیست قرار گرفت پیگیری متوقف شدن جاده سازی در مسیر گزوثیه بود. سادات موسوی افزود: رئیس سازمان محیط زیست طی مکاتباتی با استاندار استان یزد خواستار توقف ساخت این جاده شد که با توجه به دیدگاه همگام با محیط زیست استاندار، در نشست که حدود یک ماه پیش در حوزه معاونت عمرانی استانداری یزد با حضور مدیر کل دفتر فنی فرماندار و بخشدار بافق، مسئولان راه و شهرسازی، مسئولان سازمان محیط زیست و مسئولان سازمان انرژی اتمی برگزار شد با اجرای مسیر سیروس آباد با توجه به موافقت سازمان انرژی اتمی به عنوان گزینه اصلی موافقت شد و مقرر شد اداره کل راه و شهرسازی با هماهنگی سایر ادارات امکان سنجی احداث راه مذکور را انجام و نتیجه را جهت تامین اعتبار لازم به مقامات استانی اعلام کند. وی افزود: اما بر اساس مصوبه شورای تامین، صرفا احداث جاده خاکی در گزوثیه مورد تاکید قرار گرفت.

شرایط رانش زمین از نظر ایمنی و اقتصادی نیز مقرون به صرفه نبود، اظهار امیدواری کرد هر چه سریعتر عملیات اجرای جاده اصلی سرویس آباد به عنوان گزینه اصلی منطقه آغاز شود.

صورت گرفته از منطقه کوه بافق خارج شده است. سادات موسوی در پایان با ابراز خرسندی از توقف احداث جاده گزوثیه که هم حیات گونه ارزشمند یوزپلنگ آسیایی را به خطر می انداخت و هم به دلیل کوهستانی بودن و

مدیر کل محیط زیست استان یزد تاکید کرد: در حال حاضر تمام فعالیت های راهسازی در جاده گزوثیه متوقف و ماشین آلات و تجهیزات راهسازی بر اساس توافقات

سمینارهای حیات وحش یک ساله شد

عطیه تک تهرانی: امروزه کارشناسان و متخصصان متعددی در سراسر کشور درحال مطالعه و پژوهش در زمینه حیات وحش ایران هستند که خوشبختانه نتایج آنها در قالب مقالات و پایان نامه ها منتشر شده است. از همین رو، به منظور ارتقای دانش و تبادل اطلاعات میان دانشجویان و استادان و بهره مندی از آخرین دستاوردهای پژوهشی و علمی کشور در زمینه حیات وحش، برگزاری سمینارهای حیات وحش از ابتدای مهرماه سال گذشته آغاز شد.

در این سمینارها متخصصان و دانشمندان صاحب نظر در زمینه حیات وحش که پژوهش هایی ممتاز انجام داده اند، دستاوردهای علمی خود را ارائه می دهند. این سمینارها به صورت ماهانه توسط انجمن یوزپلنگ ایرانی با همکاری انتشارات فنی ایران و خبرگزاری زیست بوم برگزار می شود. تاکنون در قالب ۱۵ سمینار، موضوع های گوناگونی ارائه شده است که در شماره هجدهم یوزنامه به برخی از آنها اشاره شد. در سال جاری نیز موضوعاتی با عناوین زیر ارائه شد که عبارتند از:

«معرفی اجمالی پروانه های ایران و اثرات تخریب محیط زیست بر آنها» توسط آقای مهندس علیرضا نادری، «مدلسازی زیستگاه مطلوب هفت گونه پرنده» توسط آقای دکتر افشین علیزاده، «اخلاق محیط زیست» با حضور جناب آقای دکتر وهاب زاده، «تبارشناسی، بوم شناسی و تئوری زیستگاه اشگول» توسط آقای دکتر غلامرضا نادری، حفاظت و امداد و نجات فک خزری» توسط آقای دکتر امیر شیرازی، «مروری بر مرجان های ایران با تأکید بر

جنس آکروپورا» با ارائه آقای دکتر حمید رضا رحمانی، «رژیم غذایی فصلی و تعارضات خرس قهوه ای در زاگرس مرکزی» توسط آقای مهندس علی ترک قشقایی، ارائه موضوع «تنوع ژنتیکی پرندگان شکاری ایران» توسط آقای مهندس حمید امینی، «تنوع زیستی سخت پوستان ایران» توسط آقای دکتر رضا ندرلو و دوازدهمین سمینار با موضوع «اکتساب زمین با هدف حفاظت با همکاری سازمان های مدنی محلی» با سخنرانی John Bortun از World Land Trust انگلستان و Marc Hoogeslag از IUCN هلند. امید است این سمینارها محلی برای افزایش دانسته هایمان باشد. نشست های حیات وحش برای عموم علاقمندان رایگان بوده و علاقمندان می توانند برای کسب اطلاع بیشتر از برنامه های سمینار با دفتر انجمن یوزپلنگ ایرانی تماس بگیرند.

تولید نماهنگ برای حفاظت از پلنگ ایرانی

صفورا زواران حسینی: کاروان نمایش انجمن یوزپلنگ ایرانی در ادامه فعالیت های خود، نماهنگی با موضوع پلنگ ایرانی تولید کرده است. این نماهنگ با نام «اینجا به بعدش دیگه با آدماست ...» به مناسبت ۲۰ شهریور ماه، روز ملی «مبارزه با خشونت علیه حیوانات» در اختیار مخاطبان قرار گرفت.

بر اساس آمارهای رسمی منتشر شده، به طور متوسط هر هفته یک پلنگ در ایران به دست انسان کشته می شود. این رقم خبر از وضعیت دشوار و آینده نامعلوم این گونه باشکوه می دهد. در نماهنگ «اینجا به بعدش دیگه با آدماست ...» سعی شده است با زبان شعر، موسیقی و تصویر، مخاطبان علاوه بر آشنایی با ویژگی های زیستی پلنگ ایرانی، با عوامل تهدید کننده نسل آن نیز آشنا شوند و به نقش انسان در تهدید یا حفاظت از این گونه ارزشمند کشورمان فکر کنند. روز ملی «مبارزه با خشونت علیه حیوانات» یادآور روزی است که برای اولین بار خبر کشتار چند خرس قهوه ای در اطراف شهر سمیرم منتشر شد. به پیشنهاد پایگاه خبری دیده بان حقوق حیوانات و حمایت دیگر تشکل های زیست محیطی و فرهنگی، ۲۰ شهریور ماه هر سال برای جلب توجه ایرانیان به مسئله خشونت علیه حیوانات گرامی داشته می شود. انجمن یوزپلنگ ایرانی نیز در محدوده فعالیت های خود در زمینه حیات وحش، بر خود واجب می داند در زمینه بهبود تعارضات موجود میان انسان و حیات وحش تلاش نماید.

انجمن یوزپلنگ ایرانی، آموزش را در کنار حفاظت اجرایی

و پژوهش، از ارکان حفاظت از حیات وحش می داند. به همین خاطر در طول فعالیت های آموزشی خود، سعی کرده استفاده از شیوه های آموزشی جذاب و موثر را در دستور کار خود قرار دهد. این نماهنگ نیز از دستاوردهای چنین نگاهی به مسئله آموزش و اطلاع رسانی است. علاقمندان می توانند نماهنگ «اینجا به بعدش دیگه با آدماست ...» را در کانال های اشتراک ویدئوی انجمن در فضای مجازی مشاهده کنند. همچنین در آینده ای نزدیک نماهنگ مذکور در قالب یکی از بخش های «مولتی مدیای پلنگ ایرانی» که توسط گروه ابزارهای آموزشی انجمن در حال تولید است، منتشر شده و به صورت یک سی دی در اختیار علاقمندان قرار خواهد گرفت.

یوزنامه

یوزنامه، خبرنامه داخلی انجمن یوزپلنگ ایرانی است که برای اطلاع رسانی پیرامون فعالیت های این انجمن درباره یوزپلنگ و سایر گونه های حیات وحش در کشور تهیه و توزیع می گردد. نهایت تلاش هیئت تحریریه بر آن است تا این خبرنامه را به صورت دوفصل نامه در اختیار دانشجویان، استادان، کارشناسان، مدیران، محیط بانان و علاقه مندان قرار داده و در این راه، نیازمند همیاری و همفکری شما هستیم.

سردبیر:

فاطمه شهبازی

صفحه آرایی:

حمیدرضا میرزاده

همکاران این شماره:

مرتضی اسلامی دهکردی

عطیه سادات تک تهرانی

فاطمه حسینی زواری

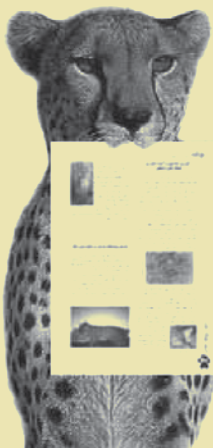
صفورا زواران حسینی

مهدی سلیمانی

مریم شهبازی

محمد صادق فرهادی نیا

عبدالحسین وهاب زاده

انجمن یوزپلنگ ایرانی، یک سازمان غیر دولتی زیست محیطی، مستقل و غیر انتفاعی است که از سال ۱۳۸۰ برای حفظ آخرین بازمانده های یوزپلنگ ایرانی فعالیت می کند. اهداف این انجمن عبارتند از:

- ۱) مطالعه و پژوهش در مورد حیات وحش، به ویژه یوزپلنگ و زیست بوم های مرتبط با آن
  - ۲) تنویر افکار عمومی به منظور ارتقای سطح آگاهی جامعه در مورد محیط زیست، حیات وحش و یوزپلنگ
  - ۳) حفاظت از حیات وحش، به ویژه یوزپلنگ و زیستگاه های آن
- برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد انجمن و فعالیت های آن با ما تماس بگیرید:

تلفن/فکس: ۰۲۱) ۸۸۰۰۵۹۲۶

نشانی پستی:

تهران، صندوق پستی ۸۵۴۹-۱۴۱۵۵

نشانی دفتر: تهران، خیابان کارگر شمالی، روبروی مرکز قلب،

خیابان شکرالله، پلاک ۱۳۴، طبقه دوم، واحد ۵

پست الکترونیک: info@wildlife.ir

وب سایت: www.wildlife.ir

برای حفاظت از حیات وحش - از ۱۳۸۰